

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проекту Закону України «Про внесення зміни до Закону України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей» щодо виплати додаткової допомоги громадянам, звільненим з полону та які мають захворювання, що потребують тривалого стаціонарного лікування».

1. Обґрунтування необхідності прийняття акту

Прийняття проекту Закону України "Про внесення зміни до Закону України "Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей" щодо виплати додаткової допомоги громадянам, звільненим з полону та які мають захворювання, що потребують тривалого стаціонарного лікування» (далі – проект Закону) обумовлюється необхідністю забезпечення прав громадян, звільнених з полону та які потребують тривалого стаціонарного лікування у зв'язку з захворюваннями, набутими під час перебування в полоні або які загострилися під час перебування в полоні, на виплату додаткової допомоги. Актуальна статистика свідчить про масовість захворюваності цивільних осіб, звільнених з полону на такі хвороби: туберкульоз, гепатит, ВІЛ. Під час перебування в полоні такі хвороби загострилися, а стан здоров'я зазначених осіб після звільнення з полону погіршується.

9 жовтня 2025 року Верховна Рада України прийняла Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо виплати додаткової допомоги військовослужбовцям, звільненим з полону, які мають захворювання, що потребують тривалого стаціонарного лікування", що набрав чинності 15 листопада 2025 року. Згідно з прийнятим Законом військовослужбовцям, які відразу після звільнення з полону перебувають на стаціонарному лікуванні в закладах охорони здоров'я понад 30 календарних днів, включаючи час переміщення з одного закладу охорони здоров'я до іншого, у зв'язку із захворюванням, травмою (пораненням, контузією, каліцтвом), що потребують тривалого стаціонарного лікування, гарантується щомісячна виплата додаткової допомоги в розмірі 50 000 гривень на умовах та в порядку, встановлених Кабінетом Міністрів України.

Отже, станом на дату внесення цього законопроекту у законах України встановлюється неоднаковий соціальний підхід щодо виплати додаткової допомоги військовослужбовцям, звільненим з полону, які мають захворювання, що потребують тривалого стаціонарного лікування, порівняно з цивільними особами, так само звільненими з полону та які мають захворювання, що потребують тривалого стаціонарного лікування, яким така виплата законом не гарантується. Такий нормотворчий підхід не враховує вимог статті 24 Конституції України, за якою громадяни є рівними перед законом.

2. Мета і завдання законопроекту

Метою законопроекту є визначення законодавчих засад виплати додаткової допомоги громадянам, звільненим з полону та які мають захворювання, що потребують тривалого стаціонарного лікування.

3. Загальна характеристика та основні положення законопроекту

Проектом Закону передбачається визначити законодавчі засади щомісячної виплати особам, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, які відразу після звільнення з полону перебувають на стаціонарному лікуванні в закладах охорони здоров'я понад 30 календарних днів, включаючи час переміщення з одного закладу охорони здоров'я до іншого, у зв'язку із захворюванням, травмою (пораненням, контузією, каліцтвом), що потребують тривалого стаціонарного лікування, додаткової допомоги в розмірі 50 000 гривень.

Згідно з проектом Закону передбачається, що виплата такої допомоги здійснюватиметься протягом усього періоду безперервного стаціонарного лікування після звільнення з полону. Призупинення виплати додаткової допомоги може здійснюватися, якщо такій особі повідомлено про підозру у вчиненні злочину проти основ національної безпеки України.

У разі набрання законної сили обвинувальним вироком за вчинення злочину проти основ національної безпеки України така особа позбавляється права на виплату додаткової допомоги в розмірі 50 000 гривень.

4. Стан нормативно-правової бази у цій сфері правового регулювання

У зазначеній сфері правового регулювання діють: Конституція України; Кримінальний кодекс України; Закон України "Про Кабінет Міністрів України"; Закон України "Про соціальні послуги";

Закон України "Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей".

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація запропонованого проекту Закону потребує додаткових витрат з Державного та місцевих бюджетів з огляду на таке:

Станом на лютий 2025 із російського полону звільнено щонайменше 173 цивільних українців, а в листопаді 2025 повернули ще 31 цивільного з Білорусі, але точна загальна цифра постійно змінюється та постійно тривають обміни, враховуючи військових і цивільних. Кількість цивільних осіб у полоні РФ постійно змінюється, але станом на кінець 2024 – початок 2025 року

Уповноважений ВРУ з прав людини називав цифри понад 16 000 цивільних, а пізніше, у 2025 році, говорив про 28 000 цивільних, що утримуються росіянами, включаючи тих, хто був затриманий з 2014 року. Станом на початок 2026 року сума виплат буде становити всього мінімум 10 мільйонів грн.

В цілому обсяг необхідного фінансування буде визначитися після прийняття Кабінетом Міністрів України відповідних нормативно-правових актів та вжиття заходів передбачених цим Законом. Тому необхідні фінансові розрахунки для реалізації цього проекту мають бути надані Урядом на етапі формування відповідних програм та включення їх до Бюджетної декларації та проекту Закону України про Державний бюджет України на відповідний рік.

У випадку прийняття цього проекту Закону до моменту прийняття Закону України про Державний бюджет України на відповідний рік – Порядок призначення та виплати допомоги, передбаченої цією статтею, може бути встановлений Кабінетом Міністрів України, за рахунок коштів резервного фонду державного бюджету.

Разом з тим, очікувані витрати є обґрунтованими та виправданими з огляду на необхідність забезпечення соціального захисту осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України.

6. Запобігання корупції

У проекті Закону немає правил і процедур, які можуть містити ризики вчинення корупційних правопорушень.

7. Прогноз соціально-економічних наслідків прийняття проекту

Прийняття проекту Закону України "Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей" щодо виплат громадянам, звільненим з полону, які мають захворювання, що потребують тривалого стаціонарного лікування, матиме такі важливі соціально-економічні наслідки:

Підвищення рівня соціального захисту:

Законопроект спрямований на забезпечення гідної державної підтримки громадян, які зазнали тривалого фізичного та психічного виснаження внаслідок перебування в полоні. Запровадження додаткової державної допомоги дасть змогу таким особам зосередитися на процесі лікування та реабілітації, не переймаючись матеріальним забезпеченням.

Зміцнення довіри до державних інституцій:

Реалізація законодавчої ініціативи сприятиме підвищенню рівня довіри до держави серед громадян, звільнених з полону, їхніх родин та широкої громадськості, оскільки підтвердить пріоритетність захисту інтересів як

захисників України, так і цивільних осіб, а також відповідальне ставлення держави до потреб цих осіб після повернення з полону.

Сприяння соціальній адаптації та інтеграції:

Додаткова допомога стане важливим чинником підтримки фізичного та морального стану звільнених з полону громадян, що полегшить їх лікування та адаптацію до мирного життя.

Після повного відновлення частина зі звільнених з полону громадян зможе повернутися до активної професійної або громадської діяльності, що позитивно позначиться на економічному потенціалі держави.

Народні депутати України

Олексій Гончаренко

та інші

